

ზოგიერთი მოსაზრება სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში არსებული ხარვეზების აღმოფხვრის თაობაზე

ბიზი აბაშიძე

სამართლის დოქტორი,
ბსუ-ს ასოცირებული პროფესორი

გასულ წლებში, საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში განხორციელებული ცვლილებები და რეფორმები უმეტესწილად უარყოფითი ტენდენციებით ხასიათდება. ქვეყანაში დეკლარირებული იქნა მკაცრი სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკა. სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში შეტანილმა არაერთმა საკანონმდებლო ცვლილებამ აგრესიული საკანონმდებლო ხასიათი მიიღო და აშკარად ეტყობოდა საკანონმდებლო დილეტანტიზმის ხელი.

კანონმდებელი ნაკლებად იყო დაინტერესებული კანონთა ჰარმონიზაციის – ჩვენი სისხლის სამართლის კანონმდებლობის უცხოურ კანონმდებლობასთან შესაბამისობაში მოყვანის საკითხით. ევროპელებიც ნაკლებად აქცევდნენ ყურადღებას, თუ რა კანონებს იღებდნენ ჩვენთან. ამასთან, ბევრი საკანონმდებლო ცვლილება თუ შესწორება ბრმად, აშკარად უცხო ქვეყნის კანონმდებლობასთან მიბაძვით იყო გამოწვეული და ჩვენს კანონმდებლობაში მისი გადმოტანის დროს ნაკლებად იყო გათვალისწინებული ქართული სამართლებრივი რეალობა. ხშირად სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილებები შედიოდა კონკრეტულ პირზე, საქმეზე მოსარგებად და იმდროინდელი ხელისუფლებისათვის ხელსაყრელი კონკრეტული ვითარების შესაბამისად.

ზოგადად, საკანონმდებლო ბაზა იცვლებოდა ისე, რომ ყოფილიყო ერთი კაცის, ერთი პიროვნების სამსახურში და რაც ყველაზე ცუდია ეს ცვლილებები ხდებოდა ადამიანის უფლებების დარღვევის ხარჯზე.

როგორც აღვნიშნეთ ზოგჯერ ეს ნორმები აშკარად აგრესიულ ხასიათს ატარებდა, რაც გარკვეულად გამომდინარეობდა ცნობილი ე. წ. „ნულოვანი ტოლერანტობიდან“, რაც მაშინდელ ხელისუფალთა თითქმის ყოველდღიურ მოწოდებებში გაისმოდა.

არაადამიანურად გამკაცრდა სასჯელები, შემოტანილი იქნა ქართული მენტალიტეტისათვის

მიუღებელი ნორმები, განსაკუთრებით კი დანაშაულთა და განაჩენთა ერთობლიობის დროს სასჯელთა შეკრების წესი. ამავე წლებში აბსოლუტურად დაბალი იყო სასამართლოს დამოუკიდებლობა, მკვეთრად გაიზარდა პატიმართა რაოდენობა.

სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში ცვლილებების განხორციელების დროს კანონმდებლის, კონკრეტულად კი იმდროინდელი ხელისუფლების მიერ საერთოდ არ ყოფილა გათვალისწინებული ქართული საზოგადოების აზრი, მათი მოთხოვნა, ქვეყანაში არსებული რეალური სამართლებრივი მდგომარეობა და რაც მთავარია მათი მიღების დროს აშკარად იყო უგულებელყოფილი ამ დარგის მეცნიერების, პრაქტიკოსი იურისტების და საერთოდ პროფესიონალების აზრი და გამოცდილება.

პრაქტიკამ გვიჩვენა, რომ ხშირად ასეთი ნორმები ჩვენთან არ მუშაობს. მასზე არა მარტო პრაქტიკოსი, არამედ ამ დარგის თეორეტიკოსებსაც უჭირთ მუშაობა. სამწუხაროა, რომ გასულ წლებში რა ნორმებიც იქნა მიღებული, ზოგჯერ იმის გამოყენებაც დამახინჯებული ფორმით ხდებოდა.

ზოგადად კანონი მარტივად უნდა იკითხებოდეს, ცხადი, გამჭვირვალე და ყველასათვის გასაგები უნდა იყოს, თუ რას ითხოვს მისი ნორმები. სამართლებრივ ნორმათა სრულყოფილობის და მისი ვარგისიანობის საზომი არის იგრძნობა თუ არა რაიმე მართმსაჯულების სისტემაში სასიკეთოდ. რა თქმა უნდა, აღნიშნულზე მოქალაქეთა, მთლიანობაში საზოგადოების აზრია საჭირო, მაგრამ სამწუხაროდ, რეალურად ხალხი უკმაყოფილოა ამგვარი სამართლებრივი ნორმებით.

სისხლის სამართლის საკანონმდებლო საქმიანობის უარყოფით ტენდენციებზე აშკარად

მეტყველებს როგორც სისხლის და სისხლის საპროცესო კოდექსებში შეტანილი ცვლილებების შედეგად გამოძიებისა და სასამართლო ორგანოების საქმიანობაში არსებული მძიმე შედეგები, ასევე თვით საზოგადოების მხრიდან მის მიმართ გამოთქმული სამართლიანი შენიშვნები, ამ ორგანოების, განსაკუთრებით კი სასამართლოს საქმიანობის მიმართ აშკარა უარყოფითი განწყობა. ამიტომ არის სამართალდამცავი ორგანოების მიმართ გაუთავებელი, მაგრამ სამართლიანი პრეტენზიები, უკმაყოფილება, საჩივრები არა მარტო ადგილობრივ, არამედ ევროპულ სასამართლოში.

ამგვარი საკანონმდებლო ცვლილებებით თუ როგორი მძიმე რეალობის წინაშე დადგა ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობა და მთლიანად ქართული საზოგადოება, ამაში ქვემოთ მოყვანილი ზოგიერთი საკანონმდებლო ნორმების ცვლილებების და ჩვენს სინამდვილეში მისი განხორციელებით დამდგარი მძიმე შედეგების ანალიზით დაერწმუნდებით.

განსაკუთრებით მიუღებელი იყო საკანონმდებლო თვალსაზრისით საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 59-ე მუხლში განხორციელებული ცვლილება, რომლის თანახმად დანაშაულთა და განაჩენთა ერთობლიობის დროს სასჯელის დანიშვნისას დაწესდა მხოლოდ სასჯელთა შეკრების პრინციპი, ხოლო სასჯელის შთანთქმის პრინციპი საერთოდ გაქრა კანონმდებლობიდან. ამან კი ამ წლების განმავლობაში ათასობით დასჯილ პირთა მიმართ მკაცრი და არასამართლიანი, დამნაშავეს მიერ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმისა და დამნაშავეს პიროვნების აშკარა შეუსაბამო სასჯელების დანიშვნა გამოიწვია.

იმის გამო, რომ, ეს ნორმა გასული წლის 14 აპრილს სს კოდექსში განხორციელებული გონივრული და დროული შესწორებით შეიცვალა და კანონმდებელი ფაქტიურად ამ მუხლის თავდაპირველ ნორმას დაუბრუნდა, მის მიერ გამოწვეული მძიმე შედეგების და ზოგადად ამ ნორმის უარყოფითი მხარეების ვრცლად განხილვას აღარ შეეუდგები.

სს კოდექსის 71-ე მუხლი ითვალისწინებს პირის სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებას ხანდაზმულობის ვადის გასვლის გამო, რაც ძირითადად დამოკიდებულია დანაშაულის სიმძიმეზე. კერძოდ, ამავე მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილია, რომ პირი ხანდაზმულობის ვადის გასვლის გამო თავისუფლდება სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან, თუ გავიდა ექვსი წელი ნაკლებად მძიმე, ათი წელი მძიმე და

ოცდახუთი წელი განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენიდან.

2006 წლის 25 ივნისს ამ მუხლის პირველ ნაწილში შეტანილი ცვლილების მიხედვით, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 332-ე-342¹ მუხლებით (სამოხელეო დანაშაული) გავალისწინებული დანაშაულისათვის, თუ ისინი არ მიეკუთვნება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს, ხანდაზმულობის ვადის გასვლის გამო სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებისათვის დაწესდა 15 წელი.

ჩვენი აზრით გაუგებარია კანონმდებლის ამგვარი პოზიცია და აშკარად ჩანს ცვლილების უაზრობა. საინტერესოა, ამგვარი ცვლილების შეტანის დროს რა კრიტერიუმით ისარგებლა, მაშინ როცა სხვა კატეგორიის ნაკლებად მძიმე და მძიმე დანაშაულის ჩადენისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებისათვის დაწესებულია შესაბამისად ექვსი და ათწლიანი ხანდაზმულობის ვადები. სამოხელეო სფეროში შემაგალ დანაშაულთა დიდი ნაწილი კი მიეკუთვნება ნაკლებად მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას.

საჭიროა სასწრაფოდ მოხდეს სს კოდექსის 71-ე მუხლში შესაბამისი ცვლილების შეტანა და ამ მკაცრი საკანონმდებლო ნორმის შეცვლა.

ვფიქრობ, ცვლილება უნდა შევიდეს ასევე სს კოდექსის 42-ე მუხლში და სასჯელის სახით აიკრძალოს ჯარიმის გამოყენება, თუ ის არ არის დამატებით სასჯელად სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის შესაბამის მუხლში გათვალისწინებული.

მიზანშეწონილად მიგვაჩნია აგრეთვე გამასწორებელი საშუალოს, როგორც სასჯელის სახის გაუქმება და მისი დროში გაწერილ ჯარიმად გარდაქმნა, რომელსაც ბრალდებული გადაიხდის გარკვეული პერიოდის განმავლობაში.

რა თქმა უნდა, ძველი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ხარვეზებით გამოირჩეოდა, რომელშიც გარკვეული ცვლილებები გაუაზრებლად შევიდა, ბევრი ნორმა გაუმართავი და არასრულყოფილი იყო, რაც შესაბამის გადამუშავებას და ცვლილებებს საჭიროებდა, მაგრამ ამ კოდექსის ხარვეზები და ნაკლოვანებები არ იქნა გათვალისწინებული 2010 წელს ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიღების დროს, რომელიც სწორედ კანონმდებლთა მხრიდან სისხლის სამართლის კანონმდებლობისადმი ზემოაღნიშნული დამოკიდებულების გამო აღმოჩნდა უფრო გაუმართავი, ზოგიერთი საპროცესო ნორმების კუთხით შეიძლება ითქვას უარესიც კი, რომელიც არის ევროპული და ანგლოსაქსური კანონმდებლობის გარკვეული ნაზავი. თუმცა, იმის თქმა,

რომ ევროპულ ქვეყნებში და სხვაგანაც ასეთი კანონმდებლობა მოქმედებს, არ ნიშნავს იმას, რომ ის ჩვენთან მთლიანად მისაღებია. ფაქტიურად კოდექსი გაპარტახებული, განადგურებული და სამართლებრივად მოუწესრიგებელია.

ახალი სამართლებრივი ნორმის და განსაკუთრებით კოდექსის ღირსება მისი მოცულობის მუხლობრივ შემცირებაში კი არ უნდა გამოიხატებოდეს, არამედ ნორმები უნდა იყოს სამართლებრივად გამართული, სრულყოფილი და პრაქტიკულად გამოსაყენებელი, განსაკუთრებით როცა ეს ეხება სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსს.

1998 წლის 20 თებერვალს მიღებულ საქართველოს სსს კოდექსის (დამოუკიდებელი საქართველოს პირველი სსს კოდექსი) 602-ე მუხლის მიხედვით განაჩენი თუ იგი არ გასაჩივრებულა, კანონიერ ძალაში შედიოდა სააპელაციო ან საკასაციო გასაჩივრების ვადის გასვლის შემდეგ, ხოლო სააპელაციო ან საკასაციო საჩივრის შეტანის შემთხვევაში, თუ განაჩენი არ გაუქმებულა, ის კანონიერ ძალაში შედიოდა ზემდგომი სასამართლოს განჩინების გამოტანის დღეს.

ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად კი განაჩენის აღსასრულებლად მიქცევა ხდებოდა მისი კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან არაუგვიანეს 7 დღე-ღამისა.

2006 წლის 28 აპრილს აღნიშნულ მუხლში შეტანილი ნაჩქარევი და გაუაზრებელი ცვლილებების თანახმად პირველი ინსტანციის სასამართლოს განაჩენი (დადგენილება), სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს განაჩენი (განჩინება), ასევე საკასაციო ინსტანციის სასამართლოს განჩინება კანონიერ ძალაში შედიოდა და აღსასრულებლად მიექცეოდა სასამართლოს მიერ მისი მიღებისთანავე. ასევე, ამავე მუხლში ამოღებული იქნა მე-2 ნაწილი, რომელიც აწესებდა განაჩენის აღსასრულებლად მიქცევის ვადებს.

აღნიშნულ მუხლში შეტანილი არამართებული ცვლილების პათოსი გაიზიარა ახალმა სსს კოდექსმა და 279-ე მუხლის მიხედვით განაჩენი კანონიერ ძალაში შედის და აღსასრულებლად მიექცევა სასამართლოს მიერ მისი საჯაროდ გამოცხადებისთანავე.

განაჩენის გამოქვეყნებისთანავე ძალაში შესვლა და აღსასრულებლად მიქცევა ადრე მოქმედ, პოსტსაბჭოთა პერიოდის სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაშიც კი არ იყო არასდროს გათვალისწინებული.

ამგვარი ნორმის შემოღების და მოქმედების შედეგია ის, რომ გასულ წლებში განაჩენის გამოტანისთანავე ხდებოდა ქონების ჩამორთმევა და შემდგომ სააპელაციო ინსტანციის მიერ, პირის

გამართლების შემთხვევაშიც კი ფაქტიურად ჩამორთმეულ ქონებას ვეღარ იბრუნებდნენ, უფრო მართებული იქნება თუ ვიტყვით, რომ აღარ უბრუნებდნენ. ამისათვის საჭირო იყო ძალიან რთული სამართლებრივი პროცედურების გავლა, რადგან ხშირ შემთხვევაში ქონება რეალურად უკვე ჩამორთმეული და შეიძლება გაყიდულიც იყო.

ვფიქრობ, სსს კოდექსის 279-ე მუხლის შინაარსი უნდა ჩამოყალიბდეს იმგვარად, რომ იგი განაჩენის ძალაში შესვლისა და აღსასრულებლად მიქცევის საკითხში დაუბრუნდეს ზემოაღნიშნულ, წინანდელი საპროცესო ნორმის მოთხოვნებს.

სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში საპროცესო შეთანხმების ინსტიტუტის გამოჩენა თავიდანვე გარკვეულ სიახლედ ითვლებოდა, რომლის მიზანი იყო სწრაფი და ეფექტიანი მართმსაჯულების უზრუნველყოფა. მაგრამ, უკანასკნელ წლებში ამ ინსტიტუტისადმი დამოკიდებულებამ, მისი არსის არასწორმა გაგებამ, მისი არასამართლებრივმა მიდგომამ და პრაქტიკაში არასწორად გამოყენებამ საპროცესო შეთანხმების გარშემო მრავალი შეკითხვა გააჩინა.

ჩვენს კანონმდებლობაში საპროცესო შეთანხმების შემოღება, როგორც ზემოთ აღინიშნა ძირითადად გამიზნული იყო სწრაფი მართმსაჯულების განხორციელებისათვის, კერძოდ ბრალსა და სასჯელზე შეთანხმების საფუძველზე, სასამართლოს შეუძლია საქმის არსებითი განხილვის გარეშე გამოიტანოს განაჩენი. მაგრამ, გასულ წლებში მისმა გამოყენებამ აშკარად დამახინჯებული ფორმა მიიღო, თავისი არსით იგი სხვა მიზნებს ემსახურებოდა, ხშირად ხდებოდა ქონების უკანონოდ ჩამორთმევის, განადგურების და სხვა უკანონო მოქმედებების საფუძველი. ამიტომ, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია საპროცესო შეთანხმების ინსტიტუტის შემდგომი სამართლებრივი სრულყოფა.

მოქმედი სსს კოდექსის მიხედვით პატიმრობა, როგორც აღკვეთის ღონისძიება გამოიყენება მხოლოდ მაშინ, თუ ეს ერთადერთი საშუალებაა, რათა თავიდან იქნას აცილებული ბრალდებულის მიმალვა, მის მიერ მართმსაჯულების განხორციელებისა და მტკიცებულებათა მოპოვებისათვის ხელის შეშლა და ახალი დანაშაულის ჩადენა.

ამასთან, მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობის მიხედვით პირს, რომელსაც კონკრეტული დანაშაულის ფაქტზე აღკვეთის ღონისძიების სახით შეფარდებული აქვს პატიმრობა ან სხვა სახის ღონისძიება, სხვა ახალი დანაშაულის ფაქტზე წარდგენილ ბრალდებაზე სასამართ-

ლოს მიერ კვლავ უნდა მოხდეს ახალი აღკვეთის ღონისძიების შერჩევა.

ფაქტიურად, ბუნდოვანია სასამართლომ მეორეჯერ როგორ უნდა იმსჯელოს იმ პირის მიმართ პატიმრობის გამოყენების ზემოაღნიშნულ გარემოებებზე, მაშინ როცა ის უკვე პატიმარია და ვერ შეძლებს ვერც მიმალვას, ვერც მტკიცებულებათა მოპოვებისათვის ხელის შეშლას და შესაბამისად ახალი დანაშაულის ჩადენას.

ასევე, ხშირად ხდება როცა პირს ერთ დანაშაულზე აღკვეთის ღონისძიების სახით შეფარდებული აქვს პატიმრობა, ხოლო სხვა დანაშაულის ჩადენის გამო კი გირაო. აქაც იქმნება გარკვეული უხერხულობა, მარტივად რომ ვთქვათ, პირი რატომ გადაიხდის გირაოს, როცა ის ისედაც პატიმარია. ასევე, ყოველ ახალ ბრალდებაზე ახალი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისას საჭირო ხდება პირის თავიდან წარდგენა სასამართლოში და სხვა მოქმედებების ჩატარება.

ჩვენი აზრით, ამგვარ გაუგებრობას გარკვეულად იწვევს ის გარემოება, რომ გამოძიების სტადიაზე და სასამართლოში პრაქტიკულად არ იყენებენ სსს კოდექსის 109-ე მუხლით დადგენილ ნორმას სისხლის სამართლის საქმეთა გაერთიანების შესახებ, რომელიც შესაძლებლად მიიჩნევენ როგორც ერთი ან რამდენიმე დანაშაულის ჩადენაში თანამონაწილე რამდენიმე პირის ბრალდების, ასევე რამდენიმე დანაშაულის ჩადენაში მონაწილე ერთი პირის ბრალდების ნებისმიერი, რამდენიმე სისხლის სამართლის საქმეების ერთ წარმოებად გაერთიანებას, მათი შინაარსის და სიმძიმის მიუხედავად, რაც ხდება პროკურორის მოტივირებული დადგენილებით ან პროკურორის შუამდგომლობით მოსამართლის (სასამართლოს) დადგენილებით (განჩინებით).

როგორც აღინიშნა ამგვარ, სისხლის სამართლის საქმეთა გაერთიანების ფორმას საგამოძიებო და სასამართლო ორგანოები გარკვეული მოსაზრებების გამო პრაქტიკულად არ იყენებენ, თუმცა მისი გამოყენების შემთხვევაში, ახალი ბრალდების წარდგენისას აღარ იქნება საჭირო ახალი აღკვეთის ღონისძიების შერჩევა და შესაბამისად გამოირიცხება ყოველგვარი გაუგებრობაც ზოგადად აღკვეთის ღონისძიების თუ პატიმრობის გამოყენების საკითხის გადაწყვეტის დროს, ამასთან აღარ მოხდება ერთი პირის მიმართ სხვადასხვა ბრალდების საქმეების რამდენიმე სხვადასხვა სასამართლოში ცალკე განხილვა.

ადრე მოქმედი სსს კოდექსის მიხედვით

დაზარალებული იყო ბრალდების მხარე და სისხლის სამართალწარმოების ერთ-ერთი ძირითადი მონაწილე. ამასთან, ამავე კოდექსით დაზარალებულს გააჩნდა ფართო საპროცესო უფლება-მოვალეობანი.

ახალი სსს კოდექსით დაზარალებულის საპროცესო სტატუსი მნიშვნელოვნად დაკნინდა, დაზარალებული უკვე აღარ არის პროცესის აქტიური სუბიექტი და ფართო უფლებებით აღჭურვილი პროცესის დამოუკიდებელი მხარე, რის გამოც, ახალი სსს კოდექსი არ ითვალისწინებს დაზარალებულისათვის ისეთ მნიშვნელოვან ფუნქციას, როგორიც არის გასაჩივრება. მას ენიჭება მხოლოდ მოწმის ყველა უფლება და ეკისრება მისი ყველა მოვალეობა.

ფაქტიურად დაზარალებული უნდა გვევლინებოდეს არა პროცესის უუფლებო ობიექტად, არამედ შესაბამისი საპროცესო შესაძლებლობებით აღჭურვილ პროცესის აქტიურ სუბიექტად, რომელიც პროცესზე და მის შედეგზე გარკვეული ზეგავლენის მოხდენის გზით დაიცავდა კონსტიტუციით მინიჭებულ უფლებებს.

მაგრამ, კანონმდებელმა რეფორმის დროს საკმარისად არ გაითვალისწინა აღნიშნული მოთხოვნა. სამწუხაროდ, რეფორმირებულ სისხლის საპროცესო სამართალში დაზარალებული პროცესის „შიშველ ობიექტად“ არის წარმოდგენილი. მას არ გააჩნია საკმარისი პროცესუალური შესაძლებლობები პროცესზე და სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე ზეგავლენის მოხდენის გზით მისთვის მინიჭებული უფლებების ჯეროვნად დასაცავად. გამოძიებისა და საქმის არსებითად სასამართლო განხილვის ეტაპზეც იგი პროცესის პასიური მონაწილეა.

სისხლის სამართლის პროცესში ამ უკანასკნელის უფლებამოსილება უნდა სცილდებოდეს მოწმისას, დაზარალებულს უნდა მიენიჭოს პროცესის აქტიური მონაწილის პროცესუალური შესაძლებლობები, როგორც წინასწარი გამოძიების, ისე საქმის სასამართლოში არსებითად განხილვის ეტაპზე.

გარდა ამისა, ნებისმიერ დაზარალებულს უნდა ჰქონდეს ლეგიტიმური ინტერესი და უფლება, მიიღოს ინფორმაცია გამოძიების დამთავრების შესახებ.

ახალი სსს კოდექსით ასევე ნაკლებად არის გათვალისწინებული დაზარალებულის ინტერესი დისკრეციული დევნის პირობებში. მას კანონით სისხლისსამართლებრივი დევნის შესახებ პროკურორის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების მხოლოდ ზემდგომ პროკურორთან გასაჩივრების უფლება გააჩნია.

აღსანიშნავია ისიც, რომ სასამართლოში

არ საჩივრდება ასევე გამოძიების ან/და სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის გადაწყვეტილება. იგი შეიძლება ერთჯერადად გაასაჩივროს მხოლოდ დაზარალებულმა, მხოლოდ ზემდგომ პროკურორთან.

როგორც ჩანს, პრაქტიკულად აღარ არსებობს როგორც დისკრეციული უფლებამოსილების გამოყენებით სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებაზე პროკურორის უარის, ასევე პროკურორის მიერ გამოძიების ან/და სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის გადაწყვეტილების სასამართლოში გასაჩივრების შესაძლებლობა. როგორც აღინიშნა, დაზარალებულს უფლება აქვს საჩივრით მიმართოს მხოლოდ ზემდგომ პროკურორს.

ამ მხრივ, ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მნიშვნელოვნად აუარესებს დაზარალებულის უფლებრივ მდგომარეობას, რადგან ის მოკლებულია შესაძლებლობას - სასამართლო კონტროლის მეშვეობით შეძლოს საკუთარი უფლებების და თავისუფლებების დაცვა.

თუ გავითვალისწინებთ იმ სამწუხარო რეალობას, რომ დაზარალებული უკვე ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით აღარ წარმოადგენს მხარეს და იგი უფლებრივად გაუთანაწორდა მოწმეს, ძნელი არ იქნება შესაბამისი დასკვნის გაკეთება, რომ უფლებრივი დაცულობის საკითხი დაზარალებულს მნიშვნელოვნად შეუმცირდა.

დაზარალებულს კანონმდებელმა უნდა მისცეს პროკურატურის მიერ სისხლისსამართლებრივ დევნაზე უარის თქმის, გამოძიების ან/და დევნის შეწყვეტის შესახებ გადაწყვეტილების სასამართლოში გასაჩივრების უფლება, რის გამოც მიზანშეწონილად ვთვლით ამ კუთხით სსს კოდექსის 106-ე და 168-ე მუხლებში შევიდეს შესაბამისი ცვლილებები.

დაზარალებული, ანუ დანაშაულის მსხვერპლი სისხლის სამართლის პროცესში არა პროცესის ობიექტად, არამედ პროცესის აქტიურ სუბიექტად უნდა იყოს წარმოდგენილი. ამიტომ, საჭიროა კანონმდებელმა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში შეიტანოს შესაბამისი ცვლილებები დაზარალებულის საპროცესო სტატუსთან დაკავშირებით და პროცესში იგი აღიარებული იქნას, როგორც მხარე.

ისე როგორც ადრე მოქმედმა, ასევე უფრო მეტად ახალმა სსს კოდექსმა მნიშვნელოვნად შეასუსტა გამოძიებლის, როგორც სისხლის სამართალწარმოების ერთ-ერთი უმთავრესი ფიგურის საპროცესო სტატუსი, მთლიანობაში კი ზოგადად გამოძიებლის ინსტიტუტი. რე-

ალურად საქმეზე გამოძიებელი ვერანაირ გადაწყვეტილებას ვერ ღებულობს, მას არ გააჩნია ფართო უფლებამოსილება, იგი ფაქტიურად მხოლოდ პროკურორის მითითებებისა და დავალებების შემსრულებლის როლში გვევლინება.

აქედან გამომდინარე, როცა გამოძიებელს არა აქვს სათანადო უფლებამოსილება, შესაბამისად საქმისადმი პასუხისმგებლობასაც ნაკლებად გრძნობს, რის გამოც გარკვეულად დაეცა მათი პროფესიონალიზმი.

საქართველოს სსს კოდექსის მე-3 მუხლის მე-6 ნაწილის მიხედვით ბრალდების მხარეს პროკურორთან ერთად წარმოადგენს გამოძიებელი. ვფიქრობთ, ეს არის ფორმალური ჩანაწერი, რადგან დისკრეციული სისხლისსამართლებრივი დევნის ფუნქციას ფაქტიურად მხოლოდ პროკურორი ახორციელებს, რაც დადგენილია სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით.

ამიტომ, მიზანშეწონილად მიმაჩნია, რომ გამოძიებლის საპროცესო სტატუსს ჩამოცილდეს ბრალდების ფუნქცია და გამოძიებელი იყოს მიუკერძოებელი, ნეიტრალური თანამდებობის პირი, რომელსაც უნდა დაეკისროს მხოლოდ სისხლის სამართლის საქმის სრულყოფილი, ობიექტური გამოძიება. ამასთან, საჭიროა გამოძიებლის, როგორც სამართალწარმოების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მონაწილის საპროცესო სტატუსისა და ფუნქციების გაფართოება, მისი საპროცესო დამოუკიდებლობის გაზრდა.

ადრე მოქმედი საქართველოს ორგანული კანონის „საერთო სასამართლოების შესახებ“ მე-13 მუხლის თანახმად რაიონული (საქალაქო) სასამართლო იქმნებოდა რაიონში, გარდა ქალაქის რაიონისა, ხოლო საქალაქო სასამართლო იქმნებოდა ქალაქში, რომელიც არ შედიოდა არცერთ რაიონში.

2009 წლის დეკემბერში „საერთო სასამართლოების შესახებ“ მიღებული ახალი ორგანული კანონის 27-ე მუხლის თანახმად შეიცვალა რაიონული და საქალაქო სასამართლოს შექმნის წესი და რაიონული სასამართლო იქმნება მუნიციპალიტეტში (მუნიციპალიტეტებში), ხოლო საქალაქო სასამართლო თვითმართველ ქალაქში. ამასთან, ამავე კანონის თანახმად საქალაქო სასამართლოს სამოქმედო ტერიტორია თვითმართველ ქალაქთან ერთად შეიძლება მოიცავდეს მუნიციპალიტეტსაც (მუნიციპალიტეტებსაც).

აღნიშნული კანონის შემოღებისთანავე საქართველოს სინამდვილეში შეიქმნა ისეთი რაიონული და საქალაქო სასამართლოები, რომლებიც აერთიანებს რამდენიმე მუნიციპალიტეტს (რაიონს).

იმის მიუხედავად, რომ ზემოაღნიშნული კანონის თანახმად რაიონული (საქალაქო) სასამართლო შედგება არანაკლებ ორი მოსამართლისაგან, ხოლო მათ შემადგენლობაში შედის აგრეთვე მაგისტრი მოსამართლე, რომელიც თავის უფლებამოსილებას ახორციელებს რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს სამოქმედო ტერიტორიაზე არსებულ ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ ერთეულში, მიზანშეწონილად მიმაჩნია ყველა მუნიციპალიტეტში აღდგეს რაიონული სასამართლო, სადაც უნდა იყოს არა მარტო მაგისტრი, არამედ სრულუფლებიანი მოსამართლე, რომელიც აღგიღზე, ცალკეულ მუნიციპალიტეტში შექმნილ რაიონულ სასამართლოში განიხილავს ყველა კატეგორიის საქმეებს.

ამის დასასაბუთებლად არაერთი არგუმენტის მოყვანა შეიძლება.

ამჟამად მოქმედი აღნიშნული საკანონმდებლო ნორმის მიხედვით ცალკეულ მუნიციპალიტეტში (რაიონში) ჩადენილ დანაშაულთა ფაქტზე გამოძიებული სისხლის სამართლის თითქმის ყველა კატეგორიის საქმე, გარკვეული გამოწვევებისა, ქვემდებარებით განსახილველად ეგზავნება რაიონულ სასამართლოს, რომელიც აერთიანებს რამდენიმე მუნიციპალიტეტს (რაიონს), რის გამოც სამართალწარმოებაში მონაწილე მხარეებს ყოველი კონკრეტული საქმის სასამართლო განხილვის დროს უხდებათ იმ რაიონში ჩასვლა, სადაც მოქმედებს რაიონული თუ საქალაქო სასამართლო, რომელიც მასში შემავალი მუნიციპალიტეტის სოფლებიდან ასეული კილომეტრით არის დაშორებული, რაც გარკვეულ დროსთან, ტრანსპორტირებასა და დიდ ხარჯებთან არის დაკავშირებული, რისი საშუალებაც მოსახლეობის დიდ უმრავლესობას არ გააჩნია.

ამ მიზეზით მხარეები ხშირად ვერ ცხადდებიან სასამართლოში, რაც საქმეთა სასამართლო განხილვის გაჭიანურებას იწვევს, ხელს უშლის საქმის სასამართლო წარმოებას, მართმსაჯულების სწორ და ეფექტურ განხორციელებას. თუნდაც აღნიშნული ფაქტიც მოწმობს იმ გარემოებაზე, რომ ყველა მუნიციპალიტეტში (რაიონში) და ქალაქში უნდა იყოს შესაბამისი სასამართლო.

ზემოაღნიშნულ, ზოგიერთ საკანონმდებლო

ცვლილებათა მოკლე ანალიზიც ცხადყოფს, რომ საჭიროა გარკვეული ფორმით სისხლის სამართლის ზოგიერთი ნორმის დიბერალიზაცია.

სამართლიანობა მოითხოვს აღინიშნოს, რომ 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნების შემდეგ ახალმა ხელისუფლებამ და საქართველოს პარლამენტმა დაიწყო ფართო საკანონმდებლო საქმიანობა, სვლა აგრესიული საკანონმდებლო დილექტანტიზმიდან ნორმალურ საკანონმდებლო საქმიანობისაკენ, რაც კონკრეტულად სამართლიან და ობიექტურ საკანონმდებლო ცვლილებებში აისახა, მაგრამ საკანონმდებლო ორგანოს ყურადღება უნდა მივაპყრო იმ გარემოებაზე, რომ სამწუხაროდ პრაქტიკულად ძირითადად მაინც ადრე მიღებული სამართლის ნორმები მუშაობს და სამართალწარმოება იმავე კანონმდებლობით ხორციელდება, ამასთან ხარვეზები სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში რადიკალურად არ იცვლება, არ ხდება მათი განხილვა და შეცვლა დაჩქარებული ტემპით.

რა თქმა უნდა, კარგია, რომ კანონმდებლობაში ჯერ კიდევ არსებული ხარვეზების და ზოგადად საკანონმდებლო ცვლილებების შესახებ აქტიურობას იჩენენ არასამთავრობო ორგანიზაციები, რომლებიც ინიციატივებს და არაერთ საკანონმდებლო ცვლილების პროექტებს სთავაზობენ საქართველოს პარლამენტს, მაგრამ პირველ რიგში ამგვარი კანონპროექტები უნდა განიხილოს ამ დარგის თეორეტიკოსებმა და შესაბამისი რჩევა მისცენ ასეთ ორგანოებს.

ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ როცა მუშაობა მიდის საკანონმდებლო საკითხებზე, რაზედაც მრავალი კომისია თუ ჯგუფი იქმნება, როგორც ცენტრში, ისე რეგიონებში, მასში იშვიათად იწვევენ თეორეტიკოს და პრაქტიკოს იურისტებს ან, თუ იწვევენ მხოლოდ ისეთ პირებს, ვისაც შესაბამისი გამოცდილება არა აქვს, ამასთან მთავარია არა მარტო მონაწილეობა, არამედ მათი აზრის გათვალისწინებაც.

ჩვენი აზრით, საჭიროა კანონმდებელმა სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში თანდათანობით ცვლილებების შეტანის გზით უზრუნველყოს ამგვარი და სხვა ნორმების, რომლებზედაც აქ არ გვქონია მსჯელობა, გაუქმება, შეცვლა და მისი სისხლის სამართლის კანონმდებლობასთან შესაბამისობაში მოყვანა.

სამართლის პრობლემები

გამოყენებული ლიტერატურა

1. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი. თბილისი. 2010 წ.
2. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი. თბილისი. 1998 წ
3. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი. თბილისი. 2010 წ
4. სისხლის სამართლის პროცესი. ზოგადი და კერძო ნაწილი, (ავტორთა კოლექტივი), სახელმძღვანელო, საგამომცემლო სახლი „ტექნიკური უნივერსიტეტი“, თბილისი, 2012 წელი
5. გ. აბაშიძე. პროკურორი გამოძიების სტადიაზე. თბ. 2012 წ
6. გ. მეფარიშვილი, ი. ჩხეიძე. დისკრეციის პრინციპთან დაკავშირებით სისხლის სამართლის პროცესში. თბილისის ეკონომიკურ ურთიერთობათა სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები. 2010 წ.

SOME THOUGHTS ON LIBERALIZATION OF CRIMINAL LAW LEGISLATION

GIVI ABASHIDZE
doctor of law

The present work deals with the establishment of norms which are not characterized with Georgian legal reality, the amendments made in Georgian criminal legislation of recent years and the policy making of general severe criminal law.

We provide the analyses of some legislative amendments made in Civil Code of Georgia and express our opinions to some extent on some liberalization norms of criminal law.

НЕКОТОРЫЕ СООБРАЖЕНИЯ О ЛИБЕРАЛИЗАЦИИ УГОЛОВНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

ГИВИ АБАШИДЗЕ
доктор права

В работе рассмотрены изменения, внесенные в уголовное законодательство Грузии, вопрос правовой целесообразности и утверждение неприемлемых правовых норм при сложных правовых реалиях и, вообще, о неприемлемости строгой уголовно правовой политики.

Передан анализ внесенных изменений в уголовный кодекс Грузии и высказаны соображения о либерализации в какой то форме норм уголовного права.